

ARTICLE HISTORY

Submitted: 26.08.2017

Resubmitted: -

Accepted: 11.09.2017

CIVIL SOCIETY AND PROFESSIONAL ASSOCIATIONS: CASE OF ACCOUNTANTS IN TURKEY

Abstract

In this article, it is seen useful to analyse national and international tendencies on professional associations considered as a field of civil society. In this respect, the locus of professional associations within the classification of organisations in civil society is to be elaborated together with their internal dynamics. The associations of accountants in Turkey are selected as sample of this research. Another goal of this article is to analyse the explanatory capacity of the concept of civil society in relation to professional associations. In this context, connections of professional associations as a component of 'governance' with the state are regarded relevant for this research. Also there is an emphasis on the international dimension of this field of civil society through looking at the international ties of associations of accountants in Turkey.

Keywords: *civil society, professional associations, accountants*

Emrah Konuralp*

lectiō
socialis

* Asst. Prof. Dr. Emrah Konuralp is a faculty member at Istanbul Yeni Yuzyil University, Department of Political Science and International Relations.

MAKALE GEÇMİŞİ

Gönderim: 26.08.2017

Düzeltilme: -

Kabul: 11.09.2017

SİVİL TOPLUM VE TÜRKİYE'DEKİ MUHASEBECİLER ÖZELİNDE MESLEK ÖRGÜTLERİ

Öz

Sivil toplumun bir alanı sayılan meslek örgütlerini ulusal ve uluslararası eğilimleri, trendleri dikkate alarak incelemenin yararlı olacağından hareketle bu çalışmada meslek örgütlerine Türkiye'deki muhasebeciler özelinde sorgulayıcı bir yaklaşım ortaya koyulmaktadır. Böylece, sivil toplumda yapılacak olan bir sınıflandırmada meslek örgütlerinin konumu, kendi içindeki dinamikler de göz önüne alınarak değerlendirilmektedir. Temel amaçlardan bir diğeri de, "sivil toplum" kavramının meslek örgütleri kapsamında ne denli bir açıklayıcılığa sahip olduğunu bu kavrama atfedilen anlamlandırmalardan yola çıkarak açıklamaktır. Bu bağlamda, meslek örgütleriyle devlet arasındaki ilişkiye dikkat çekilmektedir. Özellikle günümüz jargonunda önemli yer tutan "yönetişim" kavramının aslında "sivil toplum" kavramını ne ölçüde dönüştürdüğü ve belki de, değiştirdiği tartışılmaktadır. Diğer taraftan, Türkiye'deki muhasebeci örgütlerinin uluslararası bağlantıları üzerine yoğunlaşarak da bu alanın küreselleşen dünyada artık gözden sakınılamayacak olan uluslararası boyutu ortaya konulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: sivil toplum, meslek örgütleri, muhasebeciler

---

Emrah Konuralp*

lectiō
socialis

* Yrd. Doç. Dr. Emrah Konuralp, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir.

Giriş

Meslek örgütleri, sivil toplumun en önemli öğelerinden biri sayılmaktadır. Bu nedenle, onları ulusal ve uluslararası eğilimleri, trendleri dikkate alarak incelemek yararlı olacaktır. Bu çalışmada meslek örgütlerine muhasebeciler özelinde sorgulayıcı bir yaklaşım ortaya koyulmaktadır. Böylece, sivil toplumda yapılacak olan bir sınıflandırmada meslek örgütlerinin konumu, kendi içindeki dinamikler de göz önüne alınarak değerlendirilecektir. Bu makalenin temel amaçlardan bir diğeri de, “sivil toplum” kavramının meslek örgütleri kapsamında ne denli bir açıklayıcılığa sahip olduğunu bu kavrama atfedilen anlamlandırmalardan yola çıkarak açıklamaktır. Bu bağlamda, meslek örgütleriyle devlet arasındaki ilişkiye dikkat çekilmektedir. Özellikle günümüz jargonunda önemli yer tutan “yönetişim” kavramının aslında “sivil toplum” kavramını ne ölçüde dönüştürdüğü ve belki de, değiştirdiğini göreceğiz. Diğer taraftan, Türkiye’deki muhasebeci örgütlerinin uluslararası bağlantıları üzerine yoğunlaşarak da bu alanın küreselleşen dünyada artık gözden sakınılamayacak olan uluslararası boyutu ortaya konulmaktadır. Çalışmada özel olarak incelenecek örgütler 1942 yılında kurulan Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği (TMUD) ve 1989 yılında kurulan Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği’dir (TÜRMOB).¹

Birinci bölümde sivil toplum kavramı üzerinde genel bir değerlendirme yapılmakta ve ardından meslek örgütleriyle sivil toplum arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Sonraki bölümde muhasebeci örgütleri incelenmekte ve bu kapsamda çalışma konusu olan iki örgüt hakkında kısaca bilgi verilmekte; bu örgütlerin sivil toplum alanındaki rolleri incelenmekte; ulusal ve global ölçeklerde verimliliğe bakılmaktadır. Son bölümde de temel savlar özetlenmekte, öneri ve çıkarımlar ortaya konulmaktadır.

1. Sivil Toplum Kavramı ve Meslek Örgütleri

“Sivil toplum” son derecede “kaygan” ve mevcut sistemin yeniden üretimine manevra alanı açan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli bağlamlarda farklılık gösteren bir kavram olmanın da ötesinde günümüzde artık aynı bağlamda bile farklı anlamlar yansıtmayı başarabilen ve başardıkça da kayganlaşan; ele avuca sığmayan bir kavram haline gelmiştir.

Diamond (1994, s. 5), liberal bir perspektiften hareketle sivil toplumdan gönüllülüğe dayalı, kendi kendini yeniden üreten ve destekleyen, ve devletten özerk bir alan anlamaktadır. Mary Kaldor (2003, s.1) da sivil toplumu tanımlarken onun bireylerin zordan çok rıza ve gönüllülük ile bir araya gelerek oluşturulduğunu vurgulamaktadır. Bu gönüllülük esasının Türkiye bağlamında meslek örgütleri için ne denli sorunlu bir yaklaşım olduğu çok açık. Örneğin, TÜRMOB başkanı, kendi örgütlerinin zorunluluk temelinde kurulan bir “anayasal” örgüt olduğunu dile getirmektedir. Yani bağlı mesleklerde çalışan bireyler anayasal bir zorunluluk gereği ilgili meslek odalarına üye olmaktadır. TÜRMOB başkanı, sivil toplumu gönüllülükten çok dayanışma ilkesiyle tanımlamaktadır. Diğer taraftan TMUD başkanı da derneklerinin gönüllülük temelinde oluşturulduğunu vurgulayarak bu açıdan Kaldor’un sivil toplum tanımına daha yakın görünmektedir.

Sivil toplum kavramsallaştırması yapılırken genellikle karşılaşılan bir yaklaşım da, “sivil toplum” ve “siyasal toplum” ayırımına gidilmesidir. Bu yaklaşıma göre sivil toplum, siyasal alanın dışında kalan alandır.

¹ Çalışmamda kullanılan bilgileri edinmek için 2008 yılında görüşülen kişiler dönemin TÜRMOB Genel Başkanı Mehmet Timur ve TMUD Başkanı Masum Türker’dir.

İlhan Tekeli (2006, s. 103) bu noktaya işaret ederek, “bu alanın (sivil toplum) tanımlanması siyasal olanı dışlama, ona karşı olanı esas alma üzerine kurulmaktadır” derken tam da sözünü ettiğimiz ayrıma odaklanmaktadır. Türkiye ve sivil toplum üzerine araştırmaları olan Stefanos Yerasimos (2001, s. 13-14) ise sivil toplum kavramsallaştırmasına şöyle yaklaşmaktadır:

Bireymerkezci bir toplumda bireyler kendilerini çeşitli ilgi ve çıkar alanlarının merkezi olarak gördükleri konularda daha etkili olmayı sağlayacak dayanışmaya ulaşmak için aralarında birleşip sivil toplum kuruluşlarını meydana getirirler. Bunlar, politik sistemin öngördüğü mekanizmaların (seçim) ya da alışılmış toplumsal savaşım öğelerinin (grev) ötesinde, devletin ve yerel yönetimlerin temsilcileri ile diyaloga girerek ya da onlara baskı yaparak amaçlarına varmaya çalışırlar. Böylece parti taraftarlığı ile yetinen pasif politika meraklısı yurttaştan, hiçbir partiyi körü körüne izlemeyen hepsini kendi davalarını kabul ettirmek için kullanan aktif apolitik sivil topluma geçiliyor.

Bireymerkezcilik, dayanışma, diyalog, apolitiklik gibi temalara vurgu yapan Yerasimos'un yaklaşımı, neoliberal dalganın etkisiyle şekillenen anlayışı yansıtmaktadır. Bu anlayışa göre, siyasal partiler “gündelik” veya geçici çıkarların sağlanması için birer araçtır. Dolayısıyla, siyasal partilere sınıfsal bir ortak çıkarı veya dünya görüşünü temsil eden yapılar olarak değil, “oy avcılığı” doğrultusunda birbirleriyle yarışan, adeta serbest piyasa mantığıyla rekabet etmek için hiçbir ilke veya ideolojik duruş yansıtmayan aracı kurumlarmış gibi yaklaşılmaktadır. Böyle bir duruşa koşut olarak da “apolitizasyon” hatta “depolitizasyon” makbul birer anlayışmışçasına karşımıza çıkmaktadır. Oysa bireylerin ve sınıfların uzun erimli çıkarları veya ideolojileri, apolitik bir anlayışla temsil edilemez. Kaldı ki, neoliberal dalga da sınıfsal tabanı olan siyaseti tarihe gömebilmek için böylesine bir duruşu yaygın ve hegemonik hale getirmek için “sivil toplumcu” söylemi “iş görür” bir araç olarak sonuna kadar kullanmakta ve sömürmektedir.

Bu çalışmada benim temel savlarımdan birisi de sivil toplum diye belirlenen alanın siyasal toplumdaki kolayca ayrılamayacağıdır. Diğer bir deyişle sivil toplum, siyasal topluma “gömülü”dür². Bu savı ortaya koyarken meslek örgütleri alanı işimi oldukça kolaylaştırmaktadır. Türk siyasal geleneğinde meslek örgütlerine, özellikle Osmanlı dönemindeki anayasacılık hareketlerinden beri, siyasal sistem içinde önemli bir alan sağlandığını görmekteyiz. Özellikle “temsil” konusunda mesleklere vurgu yapan organik toplum anlayışına sahip olanlarda bunun önemli izlerine rastlamaktayız. Bu önemli izlerden hareketle de birçok düşünce adamı, Türk siyasal tarihinde korporatist ve solidarist bir damara gönderme yapma eğilimindedir.

Örneğin, Cumhuriyetin kuruluş felsefesi diye adlandırabileceğimiz ve Mustafa Kemal Atatürk'ün önderlik ettiği anlayışta Ziya Gökalp'in, Durkheim'dan devşirdiği solidarist-korporatist düşüncenin önemli bir etkisi olduğunu iddia eden Taha Parla'ya (2001, s. 95) göre korporatizmde temsil, siyasal partilerden çok örgütlü meslek grupları aracılığıyla sağlanır. Latin Amerika'daki örneklerinde böyle bir siyasal sistemin güçlü yansımalarını görsek de bizim siyasal pratiğimizde pek de güçlü örneklerini göremiyoruz. Fakat söylemsel boyutta çok ciddi örneklerle de karşılaşabiliyoruz. Zafer Toprak, halkçılığı incelediği çalışmasında temsilde meslek örgütlerinin taşıdığı söylemsel önemi açık örneklerle dile getirmiştir. Toprak (1977, s. 17), milli mücadele döneminde Kör Ali İhsan ve çevresinin mesleki temsili öngören düşüncesinin Büyük Millet Meclisi özel encümeninde kabul edilmişinden³ örnek vererek düşüncüyü şöyle özetlemektedir:

2 Burada kullanılan “gömülü” ifadesi, İngilizce'deki “embedded” sözcüğünün Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır.

3 Ali İhsan'ın sistemi özel komisyonda kabul edildi fakat kurulda kabul görmedi ve uygulanmadı. Fakat söylemsel düzlemde mesleki temsilin önemine örnek oluşturmaktadır.

... Batıda rağbet gören demokratik seçim sistemi oligarşik egemenliği gideremezdi. Halk mesleki teşekküllere sahip olmadıkça o günkü egemen çevreler iktidarı yine ellerine geçireceklerdi. Tek çözüm halkı mesleklere göre sınıflandıracak bir cemiyetler kanunu çıkarmak ve demokratik seçim sistemi yerine mesleki seçimi koymaktı.

Anlaşıyor ki, korporatizmden etkilenmiş siyasal sistemler veya söylemler meslekçi bir yaklaşımla kimi meslek örgütlerini siyasal sistemin tam da içinde, hatta iktidarın ortağıymış gibi görebilmektedir. Böylesine siyasal sistemle bütünleşik olan hiçbir örgüt siyasal toplumdan keskin çizgilerle ayrılmışçasına değerlendirilemez. Özellikle meslek örgütleri bağlamında “kamusal” ve “sivil” arasındaki ayrımın muğlaklığına ve paradoksallığına işaret eden Tanıl Bora (2001, s. 308) da “meslek örgütlerinin ‘kamusal’ ve ‘sivil’ kavramlarıyla anılan ilişki alanlarının kesiştiği bir yerde” durduklarını dile getirirken, korporatist işlevlerine dikkat çekmektedir.

Sivil toplumu devletin katkısı ve yasal zorlama olmaksızın oluşmuş gönüllülük çerçevesinde gördüğünü söyleyen TMUD başkanı bile derneklerinin yaklaşımının iktidarların tavırlarına göre değişebildiğini ve yasaların devlete çok ayrıcalıklı bir konum sağladığını dile getirmektedir. Bu derneğin darbe dönemlerinde bile faaliyetine devam edebilmesi bu tür bir esnekliği gösterebilmesinden ve gerektiğinde devlet aygıtıyla koşut çizgiye gelebilmesinden kaynaklansa gerek. Dahası başkanın, sivil toplumun devleti denetleyebilme gücüne sahip olması gerektiğini vurgularken bile sivil toplumun “iktidarın ortağı” olması gerektiğini dile getirmesi dikkat çekicidir. İktidarın ortağı olmaktan söz etmişken bu noktada argümanı desteklemek için yararlanacağım diğer bir tartışmaya, “yönetişim”e geçmek yerinde olacaktır.

Gerry Stoker (2000, s. 3) için yönetişim, “kamusal işler alanında, devletin otoritesine başvurmanın söz konusu olmadığı koşullardaki yönetim ile ilgili” bir kavramdır.

Yönetişim, kamu kesimin sınırları içinde veya kamu sektörü ile özel ve gönüllü sektörler arasında çalışmayı içerir. Dikkati idarenin resmi kurumlarından çıkarak onları aşan aktörler üzerinde yoğunlaştırır. Bu süreçte “ağ kurmak” (networking) ve ortaklık anahtar olgulardır. (Stoker, 2000, p. 3)

Tarık Şengül’e (2001, s. 52) göre, Batı’da refah devleti uygulamaları gerilemiş ve bunların yerine yeni sağın yükselişiyle piyasa mekanizması ön plana çıkmış, o arada sermayenin akışkanlığını küresel ölçekte artırma arayışıyla ulus devlet aşındırılmıştır. Özelleştirme süreci de benzer bir mantıkla kolayca açıklanabilir. Devlet tarafından terk edilen alanları da özel sektör doldurmaya başlamıştır. Fakat devlet-piyasa ayrımı yetersizliğini kanıtlanmış ve özellikle yerel yönetim alanında bir üçüncü sektör resme dahil edilmiştir. Bu çerçevede, yerel devlet, yerel sermaye ve sivil toplum kuruluşlarının birleşiminden oluşan üçlü bir model sahneye çıkmıştır. İşte bu model, yönetişimdir (Şengül, 2001, s. 52). Başka bir deyişle, bu modelde piyasa, devlet tarafından boşaltılan alanla ilgilenmeyince sivil toplum söylemi güçlenmiştir.

Şengül gibi devlet-piyasa ayrımının başarısızlığına odaklanan Bob Jessop da bu süreci “piyasa fiyaskosu” olarak nitelemektedir. Jessop (2000, s.11), yönetişimin bu başarısızlığa bir yanıt olarak doğduğunu dile getirmektedir. Jessop (2000, s. 16), yönetişimin mantığı konusunda monologsallığın yerine diyaloga dayalı olmaya; tekçilikten çok, çoğulculuğa işaret etmektedir. Bu noktada da, sivil topluma büyük önem verilmektedir. Bu piyasalaştırma süreci dikkate alındığında kısaca şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır: Yönetişimin, tıpkı sivil toplum söylemi gibi, yükselen neoliberal dalganın bir ürünü olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Gerek sivil toplumun, gerek yönetişimin gerekse de neoliberal dalganın birçok noktada örtüştüğü çok açıktır. Örneğin, neoliberal dalga, devletin sosyal politika alanından giderek çekilmesini ve “küçülmesi”ni salık verirken bunu o alanda sivil topluma rol biçerek ve yönetişimle de sivil toplumu süreçlerin yönetimine katma iddiasını kullanarak gerçekleştireceğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla bu sistemde sivil toplum, iktidarın kamu ve özel kesimle birlikte üç ayağını oluşturmaktadır. Böyle bir sistem üzerine kurulduğu iddia edilen neoliberalizmin bir taraftan siyasal ve sivil toplum ayırımına dayanması; sivil toplumu bir can simidi olarak görerek onu siyaset dışı ilan etmesi; ama diğer taraftan da onu yönetim şiarıyla siyasal sistemin vazgeçilmezi olarak görmesi son derecede çelişik bir durumu ortaya koymaktadır.

Çalışmamın konusu olan örgütlerden TÜRMOB başkanının yönetişime yaklaşımı, yönetişimin önemli özelliklerinden biri olan “hesap verilebilirliği” ve “şeffaflığı” özümlediğini ortaya koymaktadır. Başkan, yönetişimin kamu-özel-gönüllü sektörler üzerine kurulu üçlü bir sistem olmaktan çok şeffaflığa dayalı bir sistem olduğunu vurgulayarak şöyle söylemektedir:

Yönetişim daha çok işletmelerin şeffaflaşması ve yönetilen kesimlerin bilgilendirilmelerine yönelik bir yönetim anlayışıdır. Bu yönetim anlayışı ister devlet, ister sivil örgüt, ister bir şirket olsun, kendisiyle ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin kamuya açık olmasından ve bu bilgilerin güvenilir olmasından sorumlu olmayı gerektirir.

TMUD başkanı ise TÜRMOB başkanından biraz daha ötede bir açıklama getirerek, yönetişimle ilgili olarak, sivil toplumun iktidara ortak olması gerektiğini ve sivil örgütlerin devleti denetleyebilme gücünün artmasının önemini vurgulamaktadır. Yani TÜRMOB başkanının dile getirdiği hesap verilebilirlik ve şeffaflığı TMUD başkanı daha da somutlaştırmakta ve bu alanda sivil toplumun devlet karşısında güçlenmesine işaret etmektedir.

2. TÜRMOB ve TMUD

Meslek örgütleri ve sivil toplum kavramı üzerine yürütülen genel tartışmanın ardından incelediğim meslek örgütleri olan TÜRMOB ve TMUD hakkında bir değerlendirme yapmakta yarar var.

1989 yılında kurulan Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB), meslek kuruluşları arasında en yenisidir (Bora, 2001, s. 275). 2008 yılında Türkiye genelinde TÜRMOB'a bağlı 70 serbest muhasebeci mali müşavir ve 8 yeminli mali müşavir odası olmak üzere 78 odada toplam 72.709 ruhsatlı meslek mensubu bulunmaktadır. Bunlardan 3.639'u yeminli mali müşavir, 39.779'u serbest muhasebeci mali müşavir ve 29.291'i de serbest muhasebecidir.

Tanıl Bora (2001, s. 275), bu meslek grubunun kurumsallaşmasını 1970'lerde yoğunlaşan örgütlü bir mücadeleye dayandırmaktadır. Öte yandan, vergi gelirleri üzerinde daha etkin bir denetim sağlamayı amaçlayan hükümetin tercihi de bu meslek grubunun kurumsallaşmasında önemli rol oynamıştır. Ayrıca yasal düzenleme sonucu sahip olunan ruhsat ücreti ve eğitim hizmetlerinden elde edilen gelirler de kurumsallaşma sürecine katkıda bulunmuştu. Bora (2001, s. 276), bu örgütü kısa sürede yürüttüğü başarılı çalışmalar nedeniyle iyi bir “lonca” performansına sahip bir örnek olarak nitelermekte ve TÜRMOB'un “meslek alanıyla sınırlı olmayan politik bir etkinliğe yöneldiğini” dile getirmektedir. Bu örgüt gerektiği durumlarda siyasal otoriteye ve vesayete karşı koyabilecek bir muhalefeti de örgütleyebilmektedir. Örneğin Maliye Bakanlığı'nın 1997 yayımladığı bir genelgeye tepki olarak 8 yerde “Angaryalara Hayır” mitingi düzenlenmiş, fakat bunun sonucunda TÜRMOB'a bağlı odalar Bakanlık tarafından teftişe maruz kalmıştır (Bora,

2001, s. 278). TÜRMOB başkanı bu durumun örgütün güçlenmesine katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Yani mücadeleciler bir ruhla hareket edilerek gösterilen tepkisel tutum bu örgütün yapısını ve duruşunu büyük ölçüde etkilemiştir. Bora (2001, s. 281), TÜRMOB'un muhalefet yapısını şöyle değerlendirmektedir:

TÜRMOB, kuruluşundan kısa süre sonra, sol muhalif sivil toplum örgütleri cephesinde yer almıştır. TÜRMOB yönetimi, meslek çıkarlarıyla emekten yana sol tutumu, şöyle bir akıl yürütmeye bağdaştırmıştır: 'Muhasebeci-mali müşavirler mesleki formasyonları ve meslek etiği gereği vergi kaçırılmasına karşı çıkarlar, çıkmalıdır. Oysa vergi kaçışını teşvik eden bir vergi düzeni, karşılıksız para basımını ve enflasyonu körükler. Bu da emeği ile geçinen dar gelirli insanların aleyhine bir ekonomik döngüdür.' TÜRMOB'da bir yandan yasakları zorlayan, yasaları delen bir mücadeleciliği, bir yandan diyalog kapılarını açık tutan, uzlaşmaya açık bir lobiciliği bir arada yürütmek isteyen bir yönetim üslubunun geçerli olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki değerlendirmeyi TÜRMOB başkanı da benzer ifadelerle dile getirmektedir. Ayrıca başkan, siyasal bir mücadeleyi ve siyasal olmayı dışlamayan bir yaklaşım sergilemektedir. Örneğin, Anayasa'nın 135. maddesinin örgütlerinin yönetiminde görev alanların siyaset yapmalarına imkan tanıyacak biçimde değişmesini istemektedir. Diğer bir deyişle, siyasal olanı dışlamayan bir anlayış ile sivil toplumun Türkiye'de daha da gelişeceğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, sivil toplumu siyasal olandan farklı gören ve apolitiklik vurgusu yapan birçok düşünceden açıkça farklıdır. Başkanın, Türkiye'de sivil toplumun 1990'lı yıllarda güçlenmesinin nedenini 1995 yılında Anayasa'da yapılan değişikliklerle kamu niteliği taşıyan meslek örgütlerinde çalışanların aynı zamanda siyasal partilerin çeşitli kademelerinde çalışabilmesinin önünün açılması ile açıklaması ve küreselleşme, Avrupa Birliği gibi faktörleri daha ikincil pozisyonda değerlendirmesi yukarıdaki düşüncesine koşut olarak görülmektedir.

Örgütün finansal yapısı konusundaki gücü dikkat çekicidir. Finansal kaynak olarak yasaların tanıdığı olanaklar etkili olmaktadır. Üyelerden alınan zorunlu aidatlar ve harçlar önemli ölçüde örgüte kaynak sağlamaktadır. Bu açıdan, örgütün bağımsızlığı güvence altına alınmıştır. AB fonlarından yararlandığı durumlarda ise bu kaynaklar sadece eğitim faaliyetlerinde kullanılmaktadır. TÜRMOB başkanı ellerindeki kaynakların hesap verilebilir olmasını son derecede önemsediklerini dile getirirken hem örgütün kendi amacının korunmasını, hem başkalarının dümen suyuna girilmemesini, hem de paranın geldiği kaynağın karapara olmamasını hesap verilebilirliğin unsurları olarak vurgulamaktadır.

Finansal açıdan avantajlı bir konumda olan TÜRMOB'un diğer sivil toplum örgütleriyle ortaklık gibi konulara sıcak bakmaması anlaşılabilir. TÜRMOB başkanı bunu her örgütün farklı bir renge sahip olduğunu ve bunun korunması gerektiği şeklinde açıklamaktadır. Oysa, sivil toplum örgütleri arasında kurulacak ortaklıkların çok renkliliği yok edeceği düşüncesi gerçekdışı bir yaklaşımı içermektedir. Diğer taraftan, TÜRMOB'un diğer örgütlerle ortak yapılarda bir araya gelmekte olduğu gerçeği dikkate alınır başkanı ifade ettiği durumun geçerliliğini şüpheli hale getirmektedir. Örneğin, TÜRMOB, Emek Platformu'nda yer almakta ve diğer örgütlerle birlikte çalışmaktadır. Uluslararası örgütlerle ilişkilere ise ulusal düzeydeki örgütlerle ilişkilerden daha olumlu yaklaşmaktadır. Örneğin, TÜRMOB, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC), Akdeniz Muhasebeciler Federasyonu, Güneydoğu Avrupa Mesleki İşbirliği, Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC), Edinburgh Grubu gibi uluslararası kuruluşlarda genel başkan ve genel başkan yardımcılığı düzeyinde yer almaktadır. Türkiye'nin çıkarlarına aykırı olmayan uluslararası örgütlerle işbirliği yapmanın gerekli olduğuna inanan başkan, bunun Türkiye'deki sorunların anlaşılması, yanlış propagandanın önüne geçilmesi, ülkenin tanıtımına katkıda bulunulması açısından önem taşıdığına dikkat çekmektedir. Uluslararası camiadan dışlanmamanın

koşullarını TÜRMOB (2007, s. XI) şu şekilde sıralamaktadır:

- Mutlaka finansal raporlama ve muhasebe standartlarını uygulamak durumundayız.
- Denetim standartlarını kısa sürede yayımlamak ve uygulamak durumundayız.
- Etik ilkeleri yönetmelik haline getirdik, bunu uygulamak durumundayız.
- Kalite güvence standartlarını oluşturmak ve uygulamak durumundayız.
- Kamu Gözetim Kurulu'nu mutlaka hayata geçirmek durumundayız.
- Denetim kuruluşlarının TÜRMOB tarafından yapılandırılması gerekmektedir.

Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği'nin (TMUD) de yukarıdaki hedefleri içselleştirdiğini görmekteyiz (TMUD, 2006, s. 39-40). Bu dernek, TÜRMOB'a kıyasla çok daha önceleri kurulmuş ve mesleğin yasallaşması için çok önemli girişimlerde bulunarak mücadele vermiştir. 1942 yılında kurulan bu derneğin kuruluş amacı, “muhasebe mesleğini disiplinli bir kariyer mesleği olarak geliştirmek ve muhasebe mesleğinin denetim boyutunu öne çıkararak muhasebe denetimini geliştirmek” olarak belirtilmektedir (TMUD, 2006, s. 4). Derneğin önemli hedeflerinden biri mesleğin yasal örgütü olarak nitelenen TÜRMOB'un çalışma ve girişimlerini desteklemektir. Bu yönüyle TMUD, sivil toplum alanında ulusal düzeyde işbirliğine ve ortak mücadeleye daha yatkın bir izlenim vermektedir. Ayrıca uluslararası alandaki çalışmalarını da yadsınamayacak derecede yoğundur. 17. Dünya Muhasebeciler Kongresi'nin 2006 yılında Türkiye'de gerçekleştirilmesi için çalışmış ve başarılı olmuştur. Derneğin uluslararası alandaki çalışmaları şöyle anlatılmaktadır:

1975'te Dernek, IASC üyesi olarak uluslararası standartları (IAS) kabul etmiş, onların üyeleri için ülkemizde “uyulması zorunlu mesleki kararlar” olarak uygulanmasını üyelerinden istemiştir. TC Bakanlar Kurulunun; 28.3.1975 günü ve 7/9737 sayılı kararı ile “Türkiye” özünü adında kullanma iznini;

13.7.1979 gün ve 16695 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 7/17673 sayılı kararıyla da, New-York'daki “IFAC –International Federation of Accountants –Uluslararası Muhasebeciler Birliği”ne ve ayrıca merkezi Londra'daki “IASC –International Accountants Standards Commities –Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi”ne üye olması kabul edilmiştir.

Türkiye'nin muhasebe alanında kilometre taşlarından olan Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği 1977 yılında Uluslararası Muhasebeciler Federasyonuna (IFAC) a kurucu üye ve Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesine(IASC) üye olarak katılmıştır.Bu üyelikler 13.07.1979 tarih ve 16695 sayılı Resmi Gazetede Bakanlar Kurulu kararı olarak yayımlanmıştır.

Ayrıca Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği 13.09.1999 tarihinde alınan yönetim Kurulu Kararı ve 20.11.1999 tarihinde yapılan Genel Kurul Kararı ile Akdeniz Ülkeleri Muhasebeciler Federasyonuna (FCM) üye oldu.

2004 yılında ise “Uluslar arası Muhasebe Eğitimcileri Birliği” ne' de (IAAER) üye olmuştur. (TMUD, 2006, s. 11-12)

TMUD da finansal kaynak konusunda TÜRMOB'a yakın bir duruş sergilemektedir. Başkan, sivil toplumun itici gücünün kaynak yaratmak için sürdürülen çalışmalar olduğunu vurgulayarak dışardan sağlanan kaynakların çoğu zaman sorun yarattığını söylemektedir. Başkan, sivil toplum kuruluşlarının gönüllülük temelinde hareket ettiğini ve gönüllülüğün bağımsızlığı gerektirdiğini dile getirerek bunun da ancak üyelerin katkılarıyla gerçekleştiği sürece güvence altına alınabileceğini, dışardan sağlanan kaynakların ister istemez o kaynağın tercihlerine göre hareket etmeyi zorlayacağını düşünmektedir. Diğer taraftan, devlet bütçesinden kaynak ayrılması konusunda başkanın yaklaşımı dikkat çekicidir. Başkan, geçmişte bir kereye mahsus olarak devlet bütçesinden kaynak aldıklarını ve aslında devletin desteğinin bağımsızlığın sağlanması için gerekli olduğunu, ABD ve Almanya gibi ülkelerde örgütlerin bütçeden ayrılan fonlarla çalışmalarını sürdürdüğünü söylemektedir. Oysa, çoğu zaman hükümetlere karşı özerk bir toplumsal muhalefet alanı oluşturulması gerekliliği, bu açıdan bakınca sivil toplumun elinden alınmış olacaktır. Hükümetin dümen suyundan çıkan örgütlerin finansal sorunlarla karşılaşacağı, onun için de hükümetlerle iyi geçinme zorunluluğuyla karşılaşacakları konusunun, başkan için bağımsızlığı aşındıran bir durum

olarak değerlendirilmemesi veya dikkate alınmaması içsel tutarlılığı zedelemektedir.

AB sürecinin ise kendi alanlarına bir etkisinin olmadığını, çünkü AB'nin gerektirdiği ölçütlerin bu süreçten çok daha önce kendileri tarafından yerine getirildiğini düşünen TMUD başkanı, kendilerinin AB'nin muhasebe ve denetime ilişkin standartlarının çok daha ilerisinde olduğunu dile getirmektedir.

Sonuç

Bu çalışmadaki temel amaç, sivil toplum kavramının siyasal alanı dışlayarak tanımlanmasının ne denli sakıncalı olduğunu ortaya koymaktı. Bunu ortaya koyarken temelde meslek örgütlerini ele almakla, sivil toplum alanında değerlendirilen meslek örgütlerinin siyasal alanla ne kadar iç içe olduğu gösterilmeye çalışıldı. Ayrıca bu savı temellendirirken korporatizm ve yönetim tartışmalarından da yararlanıldı. Korporatizmde meslek örgütlerine özellikle siyasal temsil sistemi içinde önem atfedilmesi ile yönetimde kamu-özel-gönüllü sektörlerin oluşturduğu üçlü model göz önüne alındığında, sivil toplumun bırakınız siyasal alanın dışında olmayı, iktidarın ortağı konumuna bile gelebildiği gösterildi. Diğer taraftan sivil topluma yönetim söylemiyle siyasal sistem içinde ayrıcalıklı bir konum biçmeye çalışan neoliberal dalganın çoğu zaman sivil toplumu “apolitik olan” biçiminde tanımlaması, bu dalganın etkisinde kalanların kafasının ne ölçüde karışık olduğunun da bir göstergesiydi.

Graeme Gill'in demokratikleşmenin dinamiklerini açıklarken dile getirdiği sivil toplum tanımının ve yaklaşımının bu çalışmada ortaya koyulan bakış açısıyla koşut olduğu görülmektedir. Gill (2000, s. 5-7), sivil toplumu siyasal alanın dışında olmaktan öte onunla birlikte olduğunu, ve hatta siyasal partilerin bile sivil toplum tanımı içinde değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. Dolayısıyla, sivil toplum ile siyasal toplum ayrımı üzerinden giden kavramsallaştırmaların açıklayıcılığı ortadan kalkarken, sivil toplumun siyasal topluma gömülü olduğu durumuyla karşı karşıya kalmaktayız.

Çalışmanın diğer amacı da, muhasebecilik mesleğinin yasal örgütü olan TÜRMOB ile gönüllü örgütü olan TMUD'un sivil topluma, siyasal alana, fonlara, uluslararası alandaki çalışmalara nasıl baktıklarını derlendirmektir. Bunu yaparken, her iki derneğin başkanlarının sözleri temel alınmıştır. Aynı alanda çalışmalarına karşın her iki örgütün konumu ve yaklaşımları arasında ciddi farklılıkların olduğu tespit edilmiş ve ortaya konulmuştur.

Son olarak, sivil topluma ilişkin bir beklentiyi ortaya koyarak bitirmekte yarar var. Sivil toplum alanı siyasal aktivizm ile birlikte düşünüldüğünde ülkemizde siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanların demokratikleşmesi ve insancılaşması açısından çok önemli işlevler üstlenebilir. Dahası, siyasal topluma gömülü olan sivil toplum, neoliberal dalganın kendisine biçtiği rolleri aşarak bu dalganın tahayyül ettiği toplum yapısını değiştirmeyi ve daha eşitlikçi bir yapıya yönelmeyi başarabilir gibi görünmektedir. Fakat bunun temel koşulu neoliberal dalganın kendisine biçtiği gömleği reddetmekten ve sunulan yanılısamadan kendini kurtarmaktan geçmektedir.

KAYNAKÇA

- Bora, T. (2000) Türkiye'de Meslek Kuruluşları: 'Kamu', 'Sivil' ve 'Milli'nin Mutlak Kesişim Alanı. In *Türkiye'de Sivil Toplum ve Milliyetçilik* (pp. 265-310). İstanbul: İletişim.
- Diamond, L. (1994). Rethinking Civil Society: Towards Democratic Consolidation. *Journal of Democracy*, 5(3), 4-17.
- Gill, G. (2000). *The Dynamics of Democratization*. New York: St. Martin's Press.
- Jessop, B. (2000) Governance Failure. In G. Stoker (Ed.), *The New Politics of British Local Governance* (pp. 11-32). London: Macmillan Press.
- Kaldor, M. (2003). *Global Civil Society: An Answer to War*. Cambridge, UK: Polity.
- Parla, T. (2001). *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm*. İstanbul: İletişim.
- Şengül, T. (2001). *Kentsel Çelişki ve Siyaset*. İstanbul: WALD Demokrasi Kitaplığı.
- Stoker, G. (2000) Introduction. In G. Stoker (Ed.), *The New Politics of British Local Governance* (pp. 1-11). London: Palgrave Macmillan.
- Tekeli, İ. (2006). *Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları*. Ankara: SDD Yayınları.
- Tmud, *Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği*. İstanbul: TMUD.
- Toprak, Z. (1977) Halkçılık İdeolojisinin Oluşumu. In *Atatürk Döneminin Ekonomik ve Toplumsal Sorunları* (pp. 13-38). İstanbul.
- Türmob, (2007). *Çalışma Raporu: 2006-2007*. Ankara: TÜRMOB Yayınları.
- Yerasimos, S. (2000) Sivil Toplum, Avrupa ve Türkiye. In *Türkiye'de Sivil Toplum ve Milliyetçilik* (pp. 13-24). İstanbul: İletişim.